

Zoutwinning in Harlingen

hoe initiatiefrijke burgers de wereld kunnen veranderen

Op 24 maart 2019, vlak voor de start van de wedstrijd Nederland-Duitsland was het te zien op het NOS-Journaal: inwoners van Harlingen hadden inspraak afgedwongen bij de zoutwinning vlak voor de Harlingse kust. Er zijn afspraken gemaakt over het stopzetten van de zoutwinning bij een bodemdaling van meer dan twee centimeter. De bewoners beheren een door zoutwinningsbedrijf Frisia in te richten meetnet. En dat allemaal op initiatief van burgers die het heft in eigen handen namen, terwijl de zaak eigenlijk al verloren leek.

In april 2014 was namelijk alles al rond: het instemmingsbesluit was getekend door het ministerie van EZK. Met de waddenvereniging waren afspraken gemaakt rond natuurbescherming en alle veiligheidszones waren berekend. Maar met één ding was geen rekening gehouden: de inwoners van Harlingen. Deze wisten zelfs niet eens van de plannen.

In het oude havenstadje staan 600 monumentale panden. En echt niet op heipalen. Dus bodemdaling zou daar – evenals in oarbevingsgebied Groningen – ernstige gevolgen kunnen hebben. Maar met de inwoners had niemand gesproken. En ook de gemeenteraad had de handdoek in de ring gegooid. Formeel hadden ze geen bevoegdheden. En bovendien schatte de raad het economische belang zo hoog in dat ze ook geen te hoog spel wilden spelen. Maar dat was gerekend buiten de Vereniging Oud Harlingen. Een vereniging van ruim 1500 leden die sinds 1954 op de bres staat voor het behoud van het monumentale karakter van de stad.

Toen die vereniging erachter kwam dat de zoutwinning op stapel stond liepen de gemoederen hoog op. De oud-Harlingers hadden weinig vertrouwen in zoutwinningsbedrijf Frisia. Maar die stond volledig in zijn recht om aan de slag te gaan. In het late voorjaar van 2018 klopte de vereniging aan bij Jarig Langhout. Inwoner van Harlingen en als oud-directeur van Campina Leeuwarden ook een bekende Fries.

Geen actiepartij

Langhout wilde wel met deze problematiek aan de slag. Hij had wel een aantal voorwaarden. Hij wilde geen actiepartij worden, maar in open dialoog met alle belanghebbenden tot een oplossing komen. Hij geloofde dat het mogelijk moest zijn om het economisch belang van Harlingen in combinatie met veiligheid voor burgers en de stad vorm te geven. Onder die voorwaarden zegde hij toe om voorzitter te worden van een nog op te richten stichting: de Stichting Bescherming Historisch Harlingen.

Met de vereniging oud Harlingen sprak hij af in het proces een aantal principes te hanteren. Allereerst dat veiligheid boven economische en financiële belangen gaat. Dit motto was immers door minister Wiebes verschillende keren gebruikt in samenhang met de aardbevingen in Groningen. Daarnaast spraken ze af niet als actie partij te werk te gaan en ook niet tegen de zoutwinning te ageren. Wel wilden ze bottom up, in open dialoog en proactief aan de slag gaan. Tenslotte was het voor Langhout van belang dat alle activiteiten van de stichting consequent in houding en gedrag zouden zijn. Als inhoudelijke basis diende een door de Najaarsvergadering van de vereniging aangenomen motie. Er moest een nieuw meetnet komen, de veiligheidszone moest worden gegarandeerd door buitendijkse meetpunten, er moesten afspraken komen over wat er zou gebeuren als het fout dreigt te gaan. Ook wilde de vereniging een afdoende schadefonds en moest de omgekeerde bewijslast – net als in Groningen geregeld worden. En last but not least: de communicatie met de inwoners moest veel beter.

Met die boodschap wilde Langhout wel op stap. Werken aan draagvlak was wat hij als belangrijkste eerste stap zag. En wat hem betreft betekent dat in zaaltjes gaan staan, je verhaal vertellen en mensen meenemen. 'De gemeente organiseerde expertmeetings om de bevolking uit te leggen hoe het zat', vertelt Langhout. 'Daar kwam dan een expert uitleggen hoe de bodemdaling in elkaar zat, en dat de veiligheidszone van 2 cm bodemdaling op 100 meter afstand van de kust zat. Er was dus geen probleem. Zo moet he dus niet! Daarmee wék je geen vertrouwen.'

'Wij gingen over onze aanpak met iedereen in gesprek. We hebben in een paar maanden wel 200 mensen gesproken.' Ze spraken iedereen: zoutwinningsbedrijf Frisia, de provincie, toezichthouders en bezorgde burgers. Burgermeester van Harlingen Roel Sluiter was in eerste instantie fel tegenstaander van de aanpak van de stichting. Maar toen hij zag de zij steeds meer serieus werd genomen was ook hij om. Langhout kwam in gesprek met de nieuwe inspecteur Generaal van het Staatstoezicht op de mijnen: Theodor Kokkelkoren. De insteek van Langhout sloot aan op wat Kokkelkoren ook voor ogen had: op een andere manier toezicht houden met veel meer oog voor de inbreng van burgers. En daarbij ging Langhout steeds proactief te werk. Hij zorgde ervoor dat ze bij ieder gesprek iets nieuws te brengen en te vertellen hadden.

de grens van bodemdaling op 100 meter van de oude stadskern

Met 10-0 achter

Voor hij het wist werd de Stichting in september 2018 uitgenodigd voor een hoorzitting in de Tweede Kamer als voorbereiding op het AO mijnbouw. De stichting legde in een position paper haar positie neer. 'Tijdens de hoorzitting kwamen er geen vragen voor mij', lacht Langhout. 'Maar des te meer voor de directeur van Frisia!' Daarna ging het snel. 'Op een gegeven moment hoefden wij niet meer naar de mensen toe, maar kwamen ze naar ons. En ze gingen allemaal luisteren'. Ook Minister Wiebes nodigde de Stichting uit voor een gesprek. Op 24 april werd een convenant getekend tussen Frisia, de gemeente en Het ministerie van EZK noemt het convenant een voorbeeld van goede samenwerking rond de winning van delfstoffen.

Langhout is er vooral trots op dat het wantrouwen bij de inwoners van Harlingen is afgenomen. 'Zij hebben nu veel meer het gevoel dat ze zelf aan zet zijn.' Nog niet alle punten zijn binnen: het schadefonds en de omgekeerde bewijslast moeten nog worden geregeld. Maar het resultaat mag er zijn. 'Zeker als je bedenkt dat we toen we begonnen eigenlijk met 10-0 achter stonden.' Belangrijkste succesfactor volgens Langhout: 'We zijn het hele proces open, transparant en consequent ingegaan. En we hebben de tijd genomen om met iedereen in gesprek te gaan over wat ze konden verwachten. Want verwachtingen moet je ook managen!'

'Loon naar werken; overeenkomst gesloten tussen alle partijen'